

Национален форум „Библиотеките днес: Умения и услуги през 21. век“

София, 24 ноември 2020

Библиотеките в изпълнение Целите за устойчиво развитие 2030, в контекста на Национална програма за развитие: България 2030

Надежда Груева, РБ „Захарий Княжески“

В днешната пандемична обстановка да се говори за устойчиво развитие на някого може да се стори ненавременно и неважно. Забавянето в изпълнението на Целите за устойчиво развитие, не омаловажава важността на Дневния ред 2030. Обявеното следващо Десетилетие на действието се налага да бъде обаче и Десетилетие на възстановяването, като фокусът остава върху целите за развитие.

Темата за ролята на библиотеките в изпълнение на Целите за устойчиво развитие 2030, в контекста на проекта за Национална програма за развитие: България 2030 беше поставена на Форума на Фондация „Глобални библиотеки – България“ през миналата година.

Днес, една година по-късно, Програмата България 2030 вече е факт и текстът ѝ може да бъде намерен на официалната страница на Министерството на финансите. (одобрена с Решение № 33 на Министерския съвет от 20 януари 2020 г.)

Разработването на политики е основна функция на държавното управление и осигурява, от една страна, нормалното функциониране на държавата, а от друга – нейното развитие. Процесът на разработване на политики има цикличен характер и се състои в периодично актуализиране на целите в зависимост от динамиката на обществените отношения, икономическите условия и постигнатите резултати от прилагането на политиките.

Националната програма за развитие: България 2030 е рамков стратегически документ от най-висок порядък в йерархията на националните програмни документи. Постановление на МС от 2018 г. я дефинира в допълнителните си разпоредби като: *дългосрочен програмен документ, който определя визията, целите, приоритетите и общата финансова рамка на политиките за икономическо и социално развитие на страната, както и механизмите за наблюдение и контрол при тяхното изпълнение. Тя се разработва за период от 10 години и отчита целите и предвижданията на политиките на Европейския съюз за съответния период.*

Да припомним как стигнахме до тази програма.

Наближаването на края на действие на актуалния национален стратегически документ – Националната програма за развитие: България 2020, изисква предприемането на действия по подготовка на следващия документ от такъв порядък.

При изготвянето на Националната програма за развитие: България 2030 са взети предвид резултатите от социално-икономическия анализ, който е изготвен за целите на определяне на националните приоритети за развитие, и е отделено специално

внимание на Програмата за устойчиво развитие за периода до 2030 г. на Организацията на обединените нации (ООН) и на включените в нея 17 глобални цели за устойчиво развитие (ЦУР) и 169 специфични подцели. България има своите ангажименти по постигането на тези цели, тъй като страната – заедно с други 192 членки на ООН – одобри Програмата и се съгласи на сътрудничество за постигането на ЦУР по време на срещата на върха на ООН по въпросите на устойчивото развитие през септември 2015 г. Ето защо, Програмата и ЦУР следва да се разглеждат като основна рамка на националната политика за развитието за следващите 10 години.

Програмата България 2030 определя три стратегически цели – ускорено икономическо развитие, демографски подем и намаляване на неравенствата, за реализирането на които са предвидени целенасочени политики, групирани в пет взаимосвързани и интегрирани оси на развитие – Иновативна и интелигентна България; Зелена и устойчива България; Свързана и интегрирана България; Отзивчива и справедлива България; Духовна и жизнена България.

За постигането на стратегическите цели са дефинирани 13 национални приоритета, като с решението на правителството за приемането на програмата са определени и водещи ведомства по отделните приоритети.

Предстои в отделните области на политиката тези приоритети да бъдат детайлизирани, включително да бъде изготвена индикативна финансова рамка, предварителна оценка на въздействието и механизъм за наблюдение и контрол на изпълнението на стратегическия документ.

От приемането на новия дневен ред на ООН **библиотеките по света демонстрират своята увереност, че могат да подпомагат всеобхватното изпълнение на Програма 2030**. Въпреки че глобалните цели за устойчиво развитие (ЦУР) на ООН са универсални, прилагането на национални стратегии за тяхното изпълнение, каквато е програмата България 2030, е отговорност на всяка отделна държава, от която се очаква да докладва за своя напредък при изпълнението на всяка цел.

Няма да коментирам поотделно целите и приоритетите на нашата Програма за развитие, изпълнимостта на поставените индикатори, тъй като приетият документ почти не се различава от Проекта, който вече сме разглеждали. Неясно е все още и целевото финансиране на приоритетите в стратегическия документ.

Ще акцентирам и коментирам отделни проблеми, които са ми направили впечатление, и ролята на българските библиотеки за постигането им.

Достъпът до информация (макар и не като отделен приоритет) и библиотеките са включени в плана за национално развитие. Това е възможност, която трябва да използваме, и да продължим да показваме нашата полезност като „местни културни средища“ и с ускоряване на процеса на модернизиране да затвърдим превръщането ни във фактор за регионалното развитие.

Библиотеките са включени конкретно в **Ос на развитие 5. Духовна и жизнена България, в Приоритет 13. Култура, наследство и туризъм**, като е декларирано взаимодействието с мерките по приоритет „Местно развитие“ и приоритет „Социално включване“.

Ще се спра на индикаторите, които ще са показатели за социално-икономическо въздействие на избраните и приложени мерки по този приоритет.

Първият Индикатор, посочен за този приоритет, е: Дял на населението, посещаващо поне веднъж годишно културни събития, %

Източник: Евростат (неуточнена регулярност)

Текуща стойност за България: 28.6 (2015)

Целева стойност за България: 40.0

Средно ниво в ЕС: 63.8 (2015)

В метаданните за използвания индикатор е посочено следното Кратко описание: *Дял на населението над 16-годишна възраст, което е посочило, че е участвало поне веднъж в културни събития през последните 12 месеца, от общото население* и е посочен линк към Евростат, където виждаме, че предишни данни за този индикатор са събирани през 2006 г. Поради неуточнената регулярност на събирането на данни в Евростат не е ясно кога отново ще има актуални данни, с които може да се измери резултатността и напредъка на България по този приоритет.

Другият индикатор за този приоритет е: Средна заетост на леглата в местата за настаняване, %. Данните са от Националния статистически институт, по-актуални са, но и далече от сферата на нашата дейност.

Определянето на тези индикатори като мярка за изпълнение на целите в областта на културата, наследството и туризма, отново ни връща към старата тема за библиотечната статистика (съвкупност от статистически данни и статистическа информация за библиотеките и тяхната дейност) и за необходимостта от действаща и актуална такава. Задълбочава се проблемът и нуждата от изследвания и сравнителни анализи за българските библиотеки и мястото им в обществения сектор, изследването на икономическата стойност и социалните ползи, осигурени от библиотечната система. Въпросът за нова организация на библиотечната статистика в България (поставен 2015 г. с приемането на няколко международни стандарта) и възможността за изчисляване на възвръщаемостта на инвестициите в системата на библиотеките, остава сложен и нерешим, защото изисква координирани усилия на различни институции и общности, но най-вече защото има финансови и управленски измерения.

От години се говори и за създаване на система за статистическо отчитане на резултатите от културната дейност, за въвеждане на индикатори за дистанционните ни услуги (особено необходими ни днес) и т.н.

След приемането на Националната програма за развитие България 2030, в хода на разработването на отделните приоритети, и най-вече **приоритет № 13 Култура, наследство и туризъм**, застъпничеството продължава да е жизненоважно сега, за да

наложи ролята на библиотеките като двигатели за местно развитие, както и да помага да се осигуряват нужните ресурси на библиотеките, за да продължат тази дейност.

Още повече, през последните десет години липсва ясно разписан стратегически документ на национално ниво, който да посочи проблемите и да формулира конкретни стратегически цели и приоритети, определящи културната политика. Стъпка в тази посока бе публикуваният за обществено обсъждане през м. март 2019 г. проект на Стратегия за развитие на българската култура 2019 – 2029 г., която си остана само стъпка.

Като погледнем извън рамките на приоритета, свързан пряко с културата, на обществено обсъждане вече са предоставени проекти на детайлизирани отделни приоритети от българската Програмата за развитие 2030. (Проект на Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2030 , г., Проект на Решение за приемане на Стратегическа рамка за образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030), Приоритет 10. Институционална рамка)

А в изпълнение на Националната програма и най-вече Приоритет 8. Цифрова свързаност през юли т.г. бе приет друг Национален стратегически документ „Цифрова трансформация на България за периода 2020 – 2030 г.“(Решение № 493 на Министерския съвет от 21.07.2020 г.)

В документа са проследени 17 сфери на въздействие, като 13-ата(отново 13-а!!!) от тях е Култура. Акцентира се върху цифровизацията на движимото и недвижимото културно наследство, увеличаване на българския елемент в европейския цифров портал „Европеана“ и значението на тези процеси за развитието на творческите сектори.

Като признание за нашата дейност можем да приемем, че в този документ библиотеките са припознати като центрове за информация, неформално обучение, култура, творчество, комуникация и интеграция. Подчертано е, че можем да подпомагаме развитието на ИКТ и информационните умения, продължаващото цифровизиране и персонализиране на информацията, както и решаването на проблеми, пряко свързани с образователното, социалното и демографско развитие на обществото. Вменено ни е да насърчаваме цифровото включване на гражданите и икономическото благосъстояние и социалното благополучие на обществото, като мерките са насочени към помощ за безработни и търсещи работа или започващи нов бизнес; подкрепа на малкия бизнес и малките предприятия; възможност за изграждане на ключови компетентности; преодоляване на социалната изолация, неравенството, разделението на общностите и подобряване на здравето на гражданите.

И ще продължа с цитат от този документ: *Мерките за развитие на обществените библиотеки изискват нов подход към библиотечния сектор в страната, като се популяризира важността и ценността им за развитието на местната общност чрез застъпничество сред всички заинтересовани страни и*

обществени фактори. Целта е създаване на ефективна библиотечна мрежа за предоставяне на качествени библиотечни услуги, свързани по-тясно с нуждите на гражданите, осигуряване на възможности за лесен и широк достъп до библиотечно обслужване, подходящо технологично и техническо оборудване и създаване на условия за превръщането на обществените библиотеки в места за общуване, културни събития и творчество.

В документа се казва, че: Тази област на въздействие съответства на приоритет 13 „Култура, наследство и туризъм“ в националната програма „България 2030“, който цели развитие и съхранение на културното богатство и оползотворяването на потенциала му като инструмент за социално сближаване, стимулиране на творческата и иновативна мисъл, както и за генериране на икономически ползи.

Следващата сфера на въздействие, Т. 14., в документа за цифровата трансформация на България е Дезинформация и медийна грамотност, една сфера особено актуална днес, когато освен за Ковид-пандемията, говорим и за Инфодемия.

В тази част от документа не са припознати институциите, които имат отговорността за изпълнението на така формулираните задачи. Затова ние с текущата си работа трябва да продължаваме да доказваме „ключовата роля на библиотеките за повишаване на информационната хигиена на обществото, особено по време на кризисни ситуации“.

За значимостта на жалоните, които поставят стратегическите документи за устойчиво развитие, говори и фактът, че те са част от проблемите, върху които се акцентира в учебните планове на университетите. Например, в УниБИТ е въведена свободноизбираема дисциплина „Библиотеки и устойчивото развитие“, която надгражда знания и провокира студентите да осмислят визията, че библиотеките като обществени институции са призвани да отговорят на новите тенденции в развитието на обществото и се явяват както партньор, така и обучител за постигане на глобалните цели за устойчиво развитие.

И в заключение:

- Позицията на библиотечната общност продължава да бъде, че достъпът до информация е необходимо условие за постигане на всички цели за устойчивото развитие, междусекторен проблем, който подкрепя всички области на развитие в Програма 2030.
- Основната мисия на библиотеките е да осигуряват достъп до информацията и да изграждат уменията тя да бъде ползвана от всеки – което ги прави особено необходими за всички в дигиталния 21 век (твърдение, кореспондиращо пряко с темата на текущата конференция).
- Библиотеките са не само потенциални партньори на правителството, те вече допринасят за постигането на поставените цели като постоянно разширяват и разнообразяват своите услуги и програми, които са свързани освен с достъпа до

информация, и с други съществени части от визията на Дневен ред 2030: с опазването на културното наследство, с универсалната грамотност и с достъпа до информационни и комуникационни технологии.

- Затова Българските библиотеки не трябва да бъдат negliжирани, трябва да бъдат включени в националния и регионалните планове за развитие, чрез които ще бъде изпълнявана Програмата 2030 у нас, защото българското общество, както и всеки гражданин поотделно, има право на по-добре развити библиотеки и на висококачествени библиотечни програми и услуги!